

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 травня 2019 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2019

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЛАНДШАФТІВ

Петлюк Ю. С.

*к. ю. н, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін
Київського національного торговельно-економічного університету*

Ратифікація Україною Європейської ландшафтної конвенції стала для нашої держави важливим кроком для євроінтеграції у сфері ландшафтного використання та охорони. Наступним етапом має стати адаптація українського законодавства до міжнародних вимог, і для цього доцільним є вивчення досвіду інших країн в означеній сфері суспільних відносин.

Насамперед відмітимо, що на початковим етапі увага до використання та охорони ландшафтів приділялась представниками географічних, економічних наук, екологами. Першим із традиційних наукових зібрань із вивчення ландшафтного потенціалу у Європі стала конференція з вивчення сільських ландшафтів (PECSRL), яка проводиться з 1957 р., через кожні два роки. Вагомий внесок у розвиток європейського ландшафтного управління зробила робоча група «Ландшафтний Синтез» у межах Міжнародного географічного союзу (IGU), яка об'єднала географів й екологів різних європейських шкіл із великим доробком центрально-європейської традиції ландшафтних досліджень. Пріоритетним напрямом роботи групи стало відродження ландшафтної екології та створення народної Асоціації ландшафтної екології (IALE) [1, с. 571].

Прийняття у 2000 р. Європейським Союзом Ландшафтної конвенції стало новим етапом розвитку ландшафтного управління в Європі. Ця Конвенція привернула надзвичайну увагу до вирішення ландшафтних проблем. На сьогодні Конвенцію підписали тридцять дві країни, а ратифікували – двадцять, зокрема, Азербайджан, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Іспанія, Італія, Кіпр, Литва, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Словаччина, Туреччина, Україна, Фінляндія, Франція та інші.

Метою прийняття Ландшафтної конвенції є залучення органів влади до прийняття заходів на локальному, регіональному, національному й міжнародному рівнях для захисту, планування та управління ландшафтами в Європі. Це стосується всіх ландшафтів, як особливих, так і звичайних, які визначають якість життя людей.

Конвенція пропонує юридичні й економічні механізми на національному та міжнародному рівнях для формування «ландшафтної політики» та посилення взаємодії між місцевими й центральними органами влади, так само, як і транскордонного співробітництва із захисту ландшафтів.

Наразі можна відзначити, що ландшафтне управління в різних країнах є досить

різноманітним. Найменший розвиток воно поки що отримало в Греції та Португалії. У той час, як у Франції, Німеччині, Фінляндії, Словаччині створено власні ландшафтні школи. Давня традиція ландшафтного управління існує також у Бельгії, Данії, Польщі, Естонії. Інтенсивного розвитку набула за останні 20 років за кордоном ландшафтна екологія й конструктивна координація наукових і прикладних досліджень міжнародною асоціацією «Landscape Ecology».

Підходи до виявлення, збереження й регламентації використання ландшафтного потенціалу в системі природоохоронних територій у зарубіжних країнах, як уже зазначалося, надзвичайно відрізняються.

Найбільш цікавим є досвід Великобританії, Німеччини, Норвегії, США, Данії, Польщі, де ландшафти відіграють дуже вагомий роль у системах національної спадщини. Багато про що тут можуть свідчити набір категорій природоохоронних територій, структура державних органів управління спадщиною, методичне забезпечення та правові особливості процесу управління [2, с. 128].

Так, у Норвегії та Фінляндії питаннями збереження ландшафтного потенціалу та природної спадщини займаються міністерства навколишнього середовища, управління природною спадщиною у Швеції здійснює Міністерство культури, в Італії – Міністерство культурного надбання, у США – Служба національних парків у складі Департаменту внутрішніх справ. У Великобританії підходи до охорони ландшафтів мають суттєві регіональні відмінності, зафіксовані в межах існуючих законодавчих систем для Англії, Шотландії та Уельсу.

Щодо природоохоронних територій найбільш суттєві відмінності між Англією й Шотландією. Державне управління ландшафтами природоохоронних територій ґрунтується на «Законі про навколишнє середовище» 1995 р. Згідно з ним територія повинна володіти такими природними особливостями, які створюють її характерний вигляд, що виділяє її серед інших. Питаннями створення природоохоронних територій національного значення займаються Державний секретар й спеціальні комісії. Велику роль у збереженні ландшафтів в Англії, Уельсі та Північній Ірландії поряд із національними парками відіграють території особливої природної краси, у Шотландії – національні парки, території національного пейзажу (*national scenic areas*), території природної спадщини й регіональні парки [3].

В Англії й Шотландії проведено широкомасштабні дослідження й оцінку основних характерних властивостей ландшафтів, складений детальний опис та карти, розроблена методика оцінки. В Англії виділено 159 характерних ландшафтних територій, у Шотландії – 50. По суті, це детальне ландшафтне районування території країни з рекомендаціями із

використання та розвитку різноманітних у ландшафтному відношенні територій. Крім цього, для Шотландії виділено 21 зону природної спадщини на основі ландшафтно-ї біогеографічної інформації.

В управлінні об'єктами ландшафтного потенціалу основне значення мають суспільні організації та місцева влада. Так, відомою є суспільна організація – Національний траст – найбільший власник історичних садів і парків, ділянок недоторканної природи

США відрізняються надзвичайним різноманіттям форм охорони ландшафтного потенціалу природоохоронних територій. Лише в Службі національних парків тут нараховують 24 категорії охоронних територій, а разом з іншими відомствами – понад 35 категорій [4, с. 143].

Система охоронних територій Німеччини призначена передусім для вирішення природоохоронних завдань, і її основні категорії фіксуються федеральним законом «Про охорону природи», але затверджуються вони владою земель. Цим Федеральним законом і законодавчими актами суб'єктів федерації закріплена процедура ландшафтного планування території ФРН, у процесі якого передбачається ідентифікація цінностей ландшафту. Це забезпечує цілісний підхід до управління ландшафтним потенціалом при великій самостійності регіонів та місцевих товариств.

Основні відмінності ландшафтного планування в Німеччині – обов'язкове його виконання й залучення всіх зацікавлених осіб у процес прийняття рішень. [5, с. 74].

Державне управління ландшафтами Норвегії здійснюється Міністерством навколишнього середовища. У Норвегії існує досить жорстка державна вертикаль у природоохоронних органах. Поряд із державними інстанціями велика роль належить регіональній владі (губерніям) і органам місцевого управління (комунам). Територіальні форми охорони закріплені законом «Про охорону природи». У низці природоохоронних територій представлені національні парки, області окремих ландшафтів, природні резервати тощо. Саме тут система управління ландшафтним потенціалом допускає й сприяє веденню традиційних форм землекористування. У Норвегії проведено ідентифікацію ландшафтів, оцінку ландшафтного потенціалу країни та розроблено спеціально плани управління.

У Польщі питаннями управління ландшафтами, включаючи створення природоохоронних територій займається Міністерство навколишнього середовища й раціонального природокористування. Категорії природоохоронних територій установлюються двома законами – «Про охорону природи» і «Про охорону навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів». У

системі природоохоронних територій, для охорони ландшафтів основне значення мають національні парки, природно-ландшафтні комплекси, ландшафтні парки, території ландшафтів, що охороняються (усі ці форми створюються воєводськими указами та включаються в плани територіального управління й регіональні плани воєводства). У Польщі розроблено програми із вивчення та оцінки ландшафтів [211, с. 23].

На увагу заслуговує досвід скандинавських країн щодо залучення місцевого населення до забезпечення збереження й сталого використання ландшафтів на основі розвитку екологічного та сільського зеленого туризму.

Однак, незважаючи на такий значний міжнародний досвід у сфері використання та охорони ландшафтів, на сьогодні немає єдиної фундаментальної теоретичної та методологічної бази в управлінні ландшафтним потенціалом територій. Тому прийняття Європейської ландшафтної конвенції багато європейських учених розглядає як можливість узгодити діяльність усіх європейських країн, із проблеми ландшафтного управління, оскільки зосередження дій сприятиме розробці єдиної теоретичної бази, єдиної класифікації ландшафтів, приведе до єдиного погляду на поняття «ландшафт» та «ландшафтний потенціал» і загалом – до результативних дій у сфері охорони та управління ландшафтним потенціалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сафонова А. А. Современное состояние ландшафтных исследований в Европе. Ландшафтоведение: теория, методы, региональные исследования, практика : материалы XI Междунар. науч.-практ. конф. (г. Москва, 23 сент. 2006 г.). 2006. С. 570–572.
2. Безлатня Л. О. Поняття «культурний ландшафт»: суть, сфери застосування. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Географія». 2014. Вип. 26. С. 127–132.
3. Мартиненко В. О. Досвід країн ЄС щодо сучасних механізмів управління охороною навколишнього середовища в Україні: монографія. Одеса: Фенікс. 2013. 236 с. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/123456789/896/1/5>. (дата звернення 12.04.2014).
4. Хвесик Ю. М. Досвід реалізації організаційно–економічного механізму управління природокористуванням в США. Регіональна економіка. 2016. № 1. С. 140–146.
5. Маликова О. И. Управление охраной окружающей среды в Федеративной Республике Германии. Вестник Московского университета. Экономика. 2001. № 1. Сер. 6. С. 71–82.
6. Салатюк Н. М. Зарубіжний досвід регулювання природокористування та охорони навколишнього середовища. Наукові праці НУХТ. 2010. № 36. С. 210–214.